

Р. Ю. Кабанець

*Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини
(м. Київ)*

R. Y. Kabanets

Pavlo Tychna Flat & Museum (Kyiv)

ВІД ПОЕТА ДО ПОЛІТИКА: ПАВЛО ТИЧИНА

From Poet to Politician: The Case of Pavlo Tychna

У статті висвітлюються основні напрями політичної діяльності відомого українського письменника, державного та громадсько-політичного діяча, автора праць з історії й теорії літератури, культури Павла Григоровича Тичини, їх зв'язок та віддзеркалення в творчому доробку поета. Простежуються основні етапи його політичної кар'єри шляхом вивчення роботи в державних установах та творчих спілках, участі в законодавчих та інших державних органах влади УРСР та СРСР.

Ключові слова: П. Тичина, громадсько-політична діяльність, політична діяльність.

The article covers major directions of political activity of the famous Ukrainian writer, state and social activist, an author of books on the history and theory of literature Pavlo Tychna. Relations between these directions and their reflection in a poetry are studied. The main stages of his political career are traced via studying his work at governmental institutions and creative unions, participation in legislative and other state authorities of the UkrSSR and the USSR. Tychna's activities in state institutions and creative unions, legislative bodies of the UkrSSR and the USSR were aimed to develop national economy and culture of Ukraine. Working in the editorial board of the political, literary and artistic magazine «Chervony shlyakh» (“The Red Path”) as the head of the artistic department, Tychna tackled important issues of social and political life on the pages of this edition, encouraged well-known and young writers to submit their contributions, carried broad correspondence with young authors. Being in the forefront of socio-political and cultural life, as a member of the unions of proletarian writers «Hart» and «VAPLITE», this person fought for high artistic quality in literature. Tychna's activities as the head of the Taras Shevchenko Institute of Literature of the Academy of Sciences of the USSR were aimed at the fostering Ukrainian literature. He authorized a number of studies on the history of Ukrainian lit-

erature, as well as literatures of other USSR and foreign peoples. During the post-war period of Tychnyna's work on leading position of the People's Commissariat of Education in the USSR, institutions of public education were rebuilt in a short time, and the educational process was re-established. With the assistance of Tychnyna, pre-school facilities were opened. In 1948–1967 he worked at the Taras Shevchenko Institute of Literature of the Academy of Sciences of the USSR, participated in the creation of the Ukrainian Soviet Encyclopedia and other important academic publications.

Keywords: Pavlo Tychnyna, public and political activity, political activity.

У зв'язку з закономірною деідеологізацією історії та її персоніфікацією, зважаючи на зміни векторів у поглядах та цінностях кожного з поколінь, на особливу увагу заслуговує дослідження діяльності відомих непересічних історичних постатей. До таких, безумовно, належить Павло Григорович Тичина — український письменник, державний та громадсько-політичний діяч, автор численних праць з історії й теорії літератури, культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушена проблема не нова для вітчизняних науковців, адже діяльність П. Тичини привертала увагу дослідників. У нашій розвідці ми використали наукові доробки вченої Лідії Даниш, котра в дисертації висвітлила громадсько-політичну, державну та культурницьку діяльність П. Г. Тичини (Даниш, Л. 2010, с. 12). Низку публікацій дослідниці присвячено національним мотивам у творчості письменника та його ролі в суспільному житті й культурному розвитку України (Даниш, Л. 2008, с. 106). Вона розкрила невідомі аспекти громадсько-політичної діяльності П. Тичини та їх вплив на формування світогляду молодих українських митців ХХ ст., дослідила, як творчість та громадсько-політичну позицію П. Тичини оцінювали представники української діаспори (Даниш, Л. 2009, с. 146; Даниш, Л. 2007, с. 159). У розвідках Г. Донця визначаються пріоритети в діяльності письменника й громадського діяча, вивчаються особливості його поетичної творчості (Донець, Г. 2004, с. 163; Донець, Г. 2012, с. 2).

У статтях М. Драй-Хмари та Л. Коваленка знаходимо нотатки про чеський переклад творів Павла Тичини й слов'янські витоки його поезії (Драй-Хмара, М. 1989, с. 453; Коваленко, Л. 1987, с. 297). Науковець Н. Миронець дослідила вплив подій Української революції на долю й творчість Павла Тичини (Миронець, Н. 2008, с. 121). А у вступній статті до збірки поезій П. Тичини відомий Б. Олійник визначив унікальність непересічної постаті П. Тичини (Олійник, Б. 2011, с. 5).

Тривалий час творчість цього діяча вивчає С. Тельнюк (Тельнюк, С. 1990, с. 2). Він є автором біографічної повісті «Павло Тичина» та монографії «Мо-

лодий я, молодий. (Поетичний світ П. Тичини (1906–1925 рр.))», низки інших численних статей про митця (Тельнюк, С. 1991, с. 57). У публікаціях М. Ткачука та Р. Харчука визначено політичні тенденції поетичної творчості П. Тичини (Ткачук, М. 1990, с. 488; Харчук, Р. 2014, с. 25), а О. Яровий висвітлив бачення «офіційного» П. Тичини як ідеологеми радянської епохи (Яровий, О. 1994, с. 37).

Джерельна база окресленої проблеми достатньо репрезентативна. Так, матеріали фонду № 6 «Припинені справи» Галузевого державного архіву Служби безпеки України дають можливість з'ясувати чинники та умови, які впливали на формування ідеологічних позицій П. Тичини, змусили його піти на співпрацю з радянською владою. Документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України (фонд № 1 «Центральний Комітет Компартії України») містять дані, що висвітлюють громадсько-політичну діяльність П. Тичини, його участь у роботі Спілки письменників України.

Роботу П. Тичини на посадах народного комісара освіти та міністра освіти України розкривають документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, зокрема фондів № 1 «Президія Верховної Ради Української РСР», № 2 «Рада Міністрів Української РСР», № 166 «Народний Комісаріат освіти Української РСР».

Науково-інформаційне значення мають документальні матеріали фонду № 138 «Тичина Павло Григорович (1891–1967 рр.) — український письменник» архіву «Відділ рукописних фондів та текстологій» Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ, які дають можливість з'ясувати вплив П. Тичини на формування світоглядних позицій молодих митців України (1936–1967 рр.). Відомості щодо громадсько-політичної та творчої діяльності П. Тичини зберігаються у фонді № 79 «Тичина Павло Григорович» Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Достатньо інформативними є використані документи й експонати Літературно-меморіального музею-квартири П. Тичини в місті Києві, спогади та листування з П. Тичиною (ЛІММК П. Г. Тичини 2, 1, арк. 22).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Творчість П. Тичини та його біографія на сьогодні достатньо висвітлені не тільки в довідникових виданнях, а й у ґрунтовних дослідженнях, однак ми звертаємо увагу саме на період 1920–1960-х рр. у діяльності митця. Тому метою статті є висвітлення загальних рис діалектики поетичної та політичної діяльності Павла Григоровича Тичини, його внеску в суспільно-політичне життя України.

Виклад основного матеріалу. Під політичною діяльністю П. Тичини ми розуміємо його громадську, службову й державницьку роботу в громадських

організаціях, політичних партіях та органах державної влади в Україні та СРСР. Становлення П. Тичини як особистості, державного та громадсько-політичного діяча, формування його ідейних переконань, громадсько-політичної позиції та вироблення власного творчого стилю було зумовлене родинним вихованням у душі українських традицій і православної віри, впливом навчання в освітніх закладах, читанням передової літератури, спілкуванням із прогресивно налаштованими представниками української інтелігенції (М. Подвойським, М. Жуком, І. Львовим, М. Вороним, М. Коцюбинським, В. Елланським (Блакитним), а також радикальними суспільно-політичними й культурними перетвореннями, посиленням національно-визвольних змагань, що супроводжувались пробудженням національної свідомості українців.

Спочатку висвітливо «дополітичний» період діяльності П. Тичини, що маркує суспільно-політичні погляди поета, а потім безпосередню роботу в державних органах виконавчої влади, державних установах, творчих спілках, участь у роботі вищих законодавчих органів УРСР та СРСР, вплив діяча на становлення й виховання молодих митців України.

Із 1921 р. П. Тичина керував роботою капели-студії імені М. Леонтовича (Київ), де вивчались та виконувались народні пісні, твори українських композиторів, читав курс лекцій із поезії та музики (Даниш, Л. 2009, с. 167). Таким чином, молодий П. Г. Тичина почав використовувати свої таланти оратора, закликаючи слухачів любити українських композиторів та українську пісню.

Встановлено, що за ініціативи редактора суспільно-політичної газети «Вісті», члена ЦК КП(б)У В. Елланського (Блакитного), П. Тичина 1923 р. переїхав до Харкова, де працював завідувачем відділу літератури в суспільно-політичному та літературно-художньому журналі «Червоний шлях» і входив до складу його редакції (Даниш, Л. 2009, с. 147). Працюючи у видавництві, П. Тичина залучав до роботи в ньому молодих талановитих письменників, вів широку кореспонденцію з українськими митцями (Донець, Г. 2004, с. 163). Перебуваючи у вирі літературних тогочасних процесів, 1923 р. він став членом спілки пролетарських письменників «Гарт», до якої входили М. Хвильовий, А. Любченко, В. Коряк та інші. А 1926 р. П. Тичина вступив до спілки «ВАПЛІТЕ», яка боролася за високохудожню літературу. На початку 1927 р. з цією спілкою співпрацювали майже всі провідні українські письменники «розстріляного відродження».

На наше переконання, цей період у житті П. Тичини став етапом активної громадської діяльності й професійного зростання. Він активно долучився до діяльності громадських організацій і стимулював молодих митців. Він готував промови та писав патріотичні статті, усвідомлюючи важливість мо-

лоді для майбутнього держави. Так, під час відкриття курсів-конференції молодих письменників 1939 р. він вказував, що потрібно формувати нове покоління й створювати сприятливі умови для розвитку своїх талантів.

У публічних виступах він використовував досвід М. Горького, Л. Українки, М. Коцюбинського, І. Франка, звертаючи увагу на їхню працелюбність, наполегливість, високий рівень патріотизму.

Ми проаналізували лист П. Тичини до молодої поетеси М. Фомуляєвої (27 вересня 1940 р.). Ознайомившись з її творчим доробком та відзначивши прояв високої громадської позиції в її віршах, письменник наголосив на «естрадності» викладу думок, що спричиняло до «осідання намулу» на її творчарх. Поет, як зазначав П. Тичина у листі, має володіти акустиккою свого часу, доносити іскру добра та любові до читача та вчитися літературному мистецтву класиків. «До класиків ми тільки звертаємось, але ніяк не вертаємось, — писав П. Тичина. — Ми у класиків запозичуємо, але ніяк їхніми словами не завершуємо. Нове давати треба, своє, від попереднього одмітне! Шостакович, Йофан, О. Довженко та інші — саме ж і дають нам те нове, без якого наше мистецтво жити не може!» (Даниш, Л. 2009, с. 150). Тому, на думку П. Тичини, слід оновлювати творчу діяльність у контексті власної творчості й напрямів реалізації, однак з урахуванням здобутків митців попереднього періоду. П. Г. Тичина не закликав повертатися до минулого й брати за основу їхні ідеї та переконання, а створювати новий творчий продукт.

Дослідниця творчості Л. Даниш звертає увагу на те, що лист П. Тичини до молодої поетеси М. Фомуляєвої написано в формі дружньої розмови з нею. Він розпочав його з поетичного змалювання Ельбрусу, захоплення блиском і величчю гори, простотою форм, тим, що вона ніколи не старіє. Далі, користуючись прийомом зіставлення, письменник подав особисті думки про характер поезії, її завжди чистого й свіжого творчого потоку.

П. Тичина окреслював характерні риси творчих пошуків молодих поетів М. Стельмаха, І. Неходи, В. Швеця, М. Рудь, присвячених Великій Вітчизняній війні. Справжнім пріоритетом митець вважав передчасне змушнення молодих поетів. Розуміючи, що зазначені мотиви кожен із поетів виявляв своєрідними та неповторними для інших прийомами, П. Тичина наводив конкретні приклади. Проте спільним для письменників-початківців, на думку П. Тичини, було те, що їхня мужність у творах не жорстока, а подана з ліричною схвильованістю в поєднанні з відвагою (Даниш, Л. 2009, с. 147). Таким чином, бачимо ставлення самого поета до переплетення поетичного й політичного в творчості.

Ми з'ясували, що з 1929 р. П. Тичина обраний дійсним членом АН України в галузі літературознавства. І хоча безпосередньо наукою він не зай-

мався, дійсним членом АН України його обрали з ідеологічних міркувань, оскільки твори митця були широко відомі за кордоном (Миронець, Н. 2008, с. 121). Під час перебування П. Тичини на посаді директора Інституту української літератури імені Т. Г. Шевченка (1936–1939 рр.; 1941–1943 рр.), науковий заклад під його керівництвом досліджував закономірності розвитку української літератури, її історію в зв'язках зі слов'янськими літературами (Тельнюк, С. 1991, с. 89). У 1930-х рр. жорстокий ідеологічний тиск, якого зазнавала інтелігенція й тотальний контроль радянської системи призвели до «внутрішнього полону» П. Тичини. Щоб залишитись у загонах радянських митців, а то й просто фізично вижити, він вимушений був писати твори на догоду владі, приносячи хист у жертву комуністичній ідеології (Даниш, Л. 2007, с. 159). П. Тичина 1937 р. писав майбутній дружині: «У мене по Комісії багато справ: увесь час по дільницях виборчих» (Тичина, П. 1990, с. 168). Такий складний період у житті й творчості П. Г. Тичини був пов'язаний із необхідністю жити й творити в контексті тих умов, які створювала офіційна ідеологія.

Пристосовуючись до умов тоталітарного режиму, П. Тичина створив низку «партійно витриманих» творів, що відповідали духу офіційних вимог і гасел та засвідчували його капітуляцію перед насильством. Це підтверджували його збірка «Чернігів», вірш «Партія веде», а також однойменна збірка. У збірках «Чуття єдиної родини», «Пісня молодості», «Сталь і ніжність» П. Тичина розкрив завдання радянської літератури, сенс яких бачив у космополітичному й інтернаціональному вихованні людей (Тельнюк, 1990, с. 3). Доведено, що з перших днів Другої світової війни громадсько-політична й творча діяльність П. Тичини були спрямовані на боротьбу з німецькими загарбниками. Він активно виступав на сторінках періодичних видань зі статтями, писав поетичні твори сповнені вірою в перемогу над ворогом. Літературне відродження кінця 1950-х — початку 1960-х рр. не торкнулося творчості П. Тичини. Не повіривши в щирість хрущовської десталінізації, він не поспішав позбутися політики в творчості: далі оспівував велич Комуністичної партії, дружбу народів.

У післявоєнний період вирощування творчої молоді та опікування нею залишається, як і раніше, однією з важливих сторін діяльності П. Тичини. Статті й виступи письменника «Молоді — дорогу» (1945), «За високу поетичну майстерність», «О щастя, в пісні зазвучи!» (1950), «Молоді поети завоводу «Азовсталь» (1952), Промова на III з'їзді радянських письменників України (1954), Промова на відкритті наради молодих письменників України (1955), Промова на зустрічі письменників Києва з членами літературної студії «Сталь Дніпропетровського заводу імені В. І. Леніна» (1958), Промова на

IV з'їзді письменників Радянської України, «Не відриватись від ґрунту» (1959) та ін. присвячені саме цьому напрямку його діяльності (Харчук, Р. 2014, с. 25). Зважаючи на такі напрями творчості в цей час, П. Тичині вдалося поєднувати офіційну ідеологію з хорошими ідеями й побажаннями для молодих письменників.

Під час Другої світової війни П. Тичину було призначено на посаду народного комісара освіти України (1943 р.), на якій він перебував до 1948 р. Наркомат освіти на чолі з П. Тичиною керував дошкільною, шкільною, позашкільною освітою та вихованням, вищими й середніми навчальними закладами, організацією культурно-освітньої роботи в Україні. Після звільнення території України від німецьких окупантів у 1944–1945 рр. П. Тичина, нарком освіти, сприяв відбудові закладів народної освіти, налагодженню навчального процесу. Йому належить ініціатива відкриття дошкільних дитячих закладів (Тельнюк, С. 1991, с. 70). У цей час він багато зробив для розвитку освітнього простору в Україні, особливо в період післявоєнної відбудови, організовував навчально-виховний процес, ініціював розвиток дошкільної освіти.

У 1948–1967 рр. П. Тичина працював в АН УРСР, був співавтором Української радянської енциклопедії та інших культурно-освітніх видань. На посадах Голови Верховної Ради УРСР (1953–1959 рр.) (Рис. 1.); заступника Голови Ради національностей Верховної Ради СРСР (1954–1962 рр.), депутатську діяльність (П. Тичина в 1938–1967 рр. — депутат Верховної Ради УРСР I–VIII скликань, 1946–1962 рр. — депутат Верховної Ради СРСР I–V скликань) (Яровий, О. 1994, с. 36). Такий напрям його державницької діяльності був пов'язаний із роботою в законодавчому органі країни. В цей період П. Г. Тичина активно листувався з виборцями, систематично розглядав їхні звернення та відповідав на них.

Під час сесій Верховної Ради УРСР й СРСР П. Тичина виступав із доповідями, пропозиціями, зауваженнями щодо вирішення економічних та соціокультурних проблем, вносив пропозиції під час розгляду питань про затвердження бюджету УРСР й СРСР, вирішення завдань розвитку народної освіти.

Як депутат від Канівського виборчого округу, П. Тичина регулярно зустрічався з виборцями, активно реагував на їхні заяви, пропозиції та скарги, вів особистий прийом. Депутат брав активну участь у діяльності комісії Верховної Ради УРСР з питань науки, культури та охорони пам'яток старовини, комісії Верховної Ради СРСР з міжнародних відносин.

У матеріалах особистого фонду П. Г. Тичини міститься великий комплекс депутатського листування й довідкового апарату до нього.

Виступи П. Г. Тичини на конференціях і нарадах із критичними доповідями, зверненнями-порадами до поетів-початківців, зустрічі та листування з молодими поетами сприяли тому, що творча молодь України засвоїла й усвідомила найкращі мистецькі надбання вітчизняної поезії, почала шукати нові творчі здобутки. Дбаючи про творчу молодь, він впливав на формування її суспільно-політичної позиції, що поєднувало народність, національну свідомість та патріотизм. Вимогливий і принциповий, поет виявляв дбайливість і гуманність у стосунках з новим поколінням письменників. Полікарп Шабатін писав, що поет: «Тендітний, тактовний, сердечний, щирий, чутливий, уважний, людина глибоко ерудована, скромна, працьовита — таким я знав Павла Григоровича Тичину». (Спогади. 1971, с. 286). То ж, як бачимо, державна та громадсько-політична діяльність П. Тичини спрямовувалась на розв'язання важливих проблем політичного, економічного й соціокультурного життя України.

Особисті контакти з митцями союзних республік сприяли розвитку дружніх відносин із діячами культури та популяризації їх творчості в Україні. П. Тичина був організатором і учасником Днів української культури в Росії та Білорусії, Днів російської й української культури, що поглиблювало творчі та міжнаціональні зв'язки.

В післявоєнний період П. Тичина перекладав твори з вірменської, болгарської, польської, чеської й інших мов. Його внесок у розвиток дружби народів високо оцінив Болгарський уряд (ЛІММК П. Г. Тичини, ф. 2, оп. 1, спр. 1, арк. 25). 1947 р. П. Тичину обрали членом-кореспондентом Болгарської академії наук.

Тож громадсько-політична, службова, державна діяльність П. Тичини є важливою складовою загального контексту історії України й тісно пов'язана з суперечливими подіями української історії ХХ ст. Високий рівень національної свідомості, розуміння важливості вирішення соціальних проблем українського народу стали поштовхом до дієвої участі П. Тичини в громадсько-політичному та культурному житті України. Митець свідомо діяв у напрямі від захисту культурної своєрідності до вирішення політичних проблем.

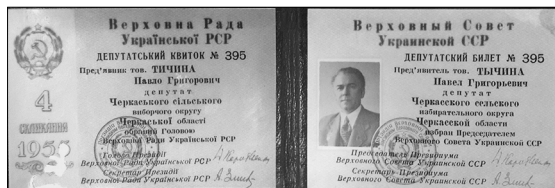
Висновки. Діяльність П. Тичини в державних установах і творчих спілках, законодавчих органах влади УРСР та СРСР була спрямована на розвиток культури України. Працюючи в редакції громадсько-політичного й літературно-художнього журналу «Червоний шлях» на посаді завідувача художнього відділу, П. Тичина на сторінках видання порушував гострі проблеми суспільно-політичного життя; залучав до роботи в ньому відомих та молодих письменників, широко листувався з молодими авторами. Перебуваючи

Рис. 1.
Депутатський квиток
ВР УРСР

Обкладинка
посвідчення

Внутрішня
сторона
посвідчення

у вирі громадсько-політичного й культурного життя як член спілок пролетарських письменників «Гарт» і «ВАПЛІТЕ», діяч боровся за свої політичні переконання. Діяльність П. Тичини на посаді директора Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР була спрямована на розвиток української літератури. Під його керівництвом здійснено низку досліджень з історії української літератури, літератур народів СРСР та зарубіжжя. В період роботи П. Тичини на посту Наркома освіти УРСР після звільнення України від німецьких загарбників за короткий час під його керівництвом було відбудовано заклади народної освіти та налагоджено навчальний процес. За сприяння П. Тичини були відкриті дошкільні дитячі заклади. У 1948–1967 рр. діяч працював в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР, брав участь у створенні Української радянської енциклопедії та інших вагомих наукових видань.

Депутатська діяльність П. Тичини (1938–1967 рр.) віддзеркалювала політичні й соціально-економічні інтереси УРСР та СРСР. Він брав активну участь у роботі сесій Верховної Ради УРСР і СРСР, діяльності комісії Верховної Ради УРСР з науки і культури, охорони пам'яток старовини та комісії Верховної Ради СРСР з міжнародних відносин. Підтримуючи постійний зв'язок з виборцями Канівського виборчого округу, П. Тичина своєчасно відгукувався на їхні прохання, заяви, листи та скарги.

Окремим напрямком громадсько-політичної та державної діяльності П. Тичини була допомога молодим українським митцям. Він допомагав творчій молоді України засвоювати найкращі мистецькі надбання вітчизняної літератури, шукати нові творчі здобутки, сприяв формуванню її суспільно-політичної позиції.

Пріоритетними напрямками подальших наукових досліджень, пов'язаних із політичною діяльністю П. Тичини, ми визначаємо такі:

– дослідження епістолярної творчості письменника, особливо в руслі депутатського листування;

– висвітлення його діяльності в академічній установі та дотичні з цим питання;

– розкриття освітнього напрямку службової кар'єри П. Тичини.

Подальші дослідження політичної діяльності П. Тичини та їх віддзеркалення в формуванні національної свідомості можна використати для підготовки праць з історії України, також вони дають змогу створити цілісне уявлення про вченого як особистість та громадсько-політичного діяча, концептуально осмислити значення його внеску в контексті соціокультурних та історичних подій ХХ ст. в Україні.

Архів Літературно-меморіального музею-квартири П. Г. Тичини (далі — ЛММК П. Г. Тичини), ф. 2, оп. 1, спр. 1, арк. 22–25.

Даниш, Л. 2008. Національні мотиви у творчості П. Тичини (на прикладі поеми «Золотий гомін»). *Матеріали міжн. наук.-практ. конф. «Фундаментальні прикладні дослідження рекреаційно-дозвілдової сфери в контексті євроінтеграційних процесів»*. Ч. 2. 12–13 травня.

Даниш, Л. 2009. Невідомі аспекти громадсько-політичної діяльності П. Тичини та їх вплив на формування молодих українських митців ХХ ст. *Література та культура Полісся*. Вип. 49.

Даниш, Л. 2007. Оцінка творчості та громадсько-політичної позиції П. Тичини представниками української діаспори. *Матеріали міжн. наук. конференції «Український вимір»*.

Даниш, Л. 2009. Роль П. Тичини в суспільному житті та культурному розвитку України. *Література та культура Полісся*.

Даниш, Л. 2010. *Громадсько-політична, державна та культурницька діяльність П. Г. Тичини (1891–1967 рр.)*. Автореферат дис. на здоб. наук. ступеня к.і.н.

Донець, Г. 2004. Геній поневоленої нації, або ще раз про терези історії. *Київ*. 2004. № 4-5. 162–165.

Донець, Г. 2012. Павло Тичина — мовами світу. *Літературна Україна*. № 13. 1–2.

Драй-Хмара, М. 1989. Нотатки про чеський переклад поезій Павла Тичини. *Вибране*. 1989. 452–459.

Коваленко, Л. 1987. До слов'янських витоків поезії П. Г. Тичини. *Коваленко Л. М. Статті та нариси*. 296–316.

Миронець, Н. 2008. Українська революція в долі і в творчості Павла Тичини. *Миронець Н. Джерела історичної пам'яті*. С. 120–132.

Олійник, Б. 2011. Вступна стаття. Послав я в небо свою молитву. *Вибране: поезії*. 4–7.

Співець нового світу: Спогади про Павла Тичину. 1971.

Тельнюк, С. 1988. Народові є чим гордитися: [З приводу однієї дискусії про творчість Павла Тичини. Докори у пропаганді культу особи Сталіна]. *Літературна Україна*. № 6 жовт. С. 3.

- Тельнюк, С. 1991. Червоних сонць протуберанці. *Початкова школа*. 1991. № 1. 58–62.
- Тельнюк, С. 1991. Червоних сонць протуберанці. *Початкова школа*. 1991. № 2. 69–71.
- Тельнюк, С. 1990. Ще раз про Тичину. *Радянська освіта*. № 23 січ. 2.
- Ткачук, М. 2014. Павло Тичина (1891–1967) [Текст]. *М. Ткачук Українська література ХХ століття : монографія*. Тернопіль. 87–132.
- Тичина, П. 1990. Зібрання творів: У 12 т. *Щоденникові записи. Листи. Т. 12 / кн. 1: Листи*. Київ.
- Харчук, Р. 2014. Павло Тичина (1891–1967). *Дивослово*. № 10. 24–30.
- Яровий, О. 1994. «Офіційний» Тичина як ідеологема радянської епохи. *Слово і час*. № 11–12. 35–41.
- Arkhiv Literaturno-memorialnoho muzeiu-kvartyry P. H. Tychyuny* (dali — LMMK P. H. Tychyuny), f. 2, op. 1, spr. 1, ark. 22–25.
- Danysh, L. 2008. Natsionalni motyvy u tvorchosti P. Tychyuny (na prykladi poemy «Zoloty homin»). *Materialy mizhn. nauk.-prakt. konf. «Fundamentalni prykladni doslidzhenia rekreatsiino-dozvillievoi sfery v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv»*. Ch. 2. 12–13 travnia.
- Danysh, L. 2009. Nevidomi aspekty hromadsko-politychnoi diialnosti P. Tychyuny ta yikh vplyv na formuvannia molodykh ukrainskykh myttsiv XX st. *Literatura ta kultura Polissia*. Vyp. 49.
- Danysh, L. 2007. Otsinka tvorchosti ta hromadsko-politychnoi pozytsii P. Tychyuny predstavnykamy ukrainskoi diaspory. *Materialy mizhn. nauk. konferentsii «Ukrainskyi vymir»*.
- Danysh, L. 2009. Rol P. Tychyuny v suspilnomu zhytti ta kulturnomu rozvytku Ukrainy. *Literatura ta kultura Polissia*.
- Danysh, L. 2010. *Hromadsko-politychna, derzhavna ta kulturnytska diialnist P. H. Tychyuny (1891–1967 rr.)*. Avtoreferat dys. na zdob. nauk. stupenia k.i.n.
- Donets, H. 2004. Henii ponevolenoj natsii, abo shche raz pro terezy istorii. *Kyiv*. 2004. № 4-5. 162–165.
- Donets, H. 2012. Pavlo Tychna — movamy svitu. *Literaturna Ukraina*. № 13. 1–2.
- Drai-Khmara, M. 1989. Notatky pro cheskyi pereklad poezii Pavla Tychyuny. *Vybrane*. 1989. 452–459.
- Kovalenko, L. 1987. Do slovianskykh vytokiv poezii P. H. Tychyuny. *Kovalenko L. M. Statti ta narysy*. 296–316.
- Myronets, N. 2008. Ukrainka revoliutsiia v doli i v tvorchosti Pavla Tychyuny. *Myronets Nadiia. Dzherela istorychnoi pamiaty*. 120–132.
- Oliinyk, B. 2011. Vstupna stattia. *Poslav ia v nebo svoiu molytvu* : vybrane : poezii. 4–7. *Spivets novoho svitu: Spohady pro Pavla Tychyuny*. 1971.
- Telniuk, S. 1988. Narodovi ie chym hordytysia: [Z pryvodu odniiei dyskusii pro tvorchist Pavla Tychyuny. Dokory u propahandi kultu osoby Stalina]. *Literaturna Ukraina*. № 6 zhovt. S. 3.
- Telniuk, S. 1991. Chervonykh sonts protuberantsi. *Pochatkova shkola*. 1991. № 1. 58–62.
- Telniuk, S. 1991. Chervonykh sonts protuberantsi. *Pochatkova shkola*. 1991. № 2. 69–71.
- Telniuk, S. 1990. Shche raz pro Tychnu. *Radianska osvita*. № 23 sich. 2.
- Tkachuk, M. 2014. Pavlo Tychna (1891–1967) [Текст]. *М. Tkachuk Ukrainaska literatura ХХ століття : monohrafiia*. Ternopil. 87–132.
- Tychyna, P. 1990. Zibrannia tvoriv: U 12 t. *Shchodennykovi zapysy. Lysty: T. 12 / kn. 1: Lysty*. Kyiv.